

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

3-2025
PEDAGOGIKA

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Р.З.Хайров	
Интеграция Adobe Photoshop и платформ Google Arts & Culture в образовательный процесс будущих педагогов изобразительного искусства	106
X.A.Madaminov	
Turli yosh toifasidagi yunon-rum kurashchilarini morfofunktsional ko'rsatkichlarini o'rganish tahlili	114
S.T.Xakimov, M.N.Murodova	
10–12 yoshli qizlar orasida chim ustida xokkey bo'yicha jismoniy chidamlilikni oshirish metodikasi.....	120
A.N.Qosimov	
Sport vositasida milliy identiklikni shakllantirish: ijtimoiy-pedagogik asoslar va zamonaviy yondashuvlar.....	125
S.T.Xakimov, K.M.Uktamova	
Gimnastika darslari misolida nodavlat ta'lim maktablarida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini o'tkazishda innovatsion metodlarni tatbiq qilish	130
B.B.Xaitbayeva	
Ritmik gimnastikani maktab jismoniy tarbiya tizimiga joriy etishning zamonaviy usullarini ishlab chiqish	134
Z.N.Usmonov	
Ixtiyoriy harakatlar va ularning fiziologik mexanizmi	140
A.I.Tuychiyev	
Maktab yoshidagi o'quvchilar organizmida funksional faollikni ta'minlovchi asosiy omillar.....	145
Sh.D.Ismoilov	
Jismoniy harakatlarning mazmuni va strukturasining nazariy asoslari	151
T.T. Yusupov	
Inson jismoniy rivojlanganligi va tayyorgarligining o'lchamlari tahlili	156
M.G'.Zaylobidinova	
Nodavlat ta'lim muassasalarida ta'lim oluvchilarning hayotiy ko'nikmalarini oshirish kasbiy muvaffaqiyat asosidir.....	162
M.X.Komilova	
G'arb ilmiy tadqiqotlarida onomastikasining pedagogik ahamiyati	168
N.R. Mansurova	
Milliy musiqiy merosni asrab-avaylashning ijtimoiy ahamiyati va tarbiyaviy xususiyatlari.....	172
A.K.Yusupova N.A.Aliyev	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining o'z-o'zini rivojlantirish kompetentligini rivojlanishning ba'zi masalalari	180
G.Sh. Latipova	
Malaka oshirish tizimi tinglovchilarning shaxsiy-kreativ salohiyatini rivojlantirishning metodologik asoslari	184
N.O. Xaydarova	
Tibbiyot OTMLari o'quv jarayonida bo'lajak shifokorlarning reflektiv madaniyatini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	191
М.М.Боркошев	
Влияние тренерского стиля на социализацию юных спортсменов в командных видах спорта.....	195
S.S.Ubaydullayev	
Talabalarni ilmiy-pedagogik faoliyatga tayyorlash metodikasini takomillashtirish.....	199
Z.N.Ortiqova	
Kichik yoshdagi o'quvchilarning psixologik xususiyatlari va ularning assotsiativ fikrlashga ta'siri	203
М.М.Умаралиева	
Развитие самостоятельного обучения в высшем образовании с помощью интерактивных мультимедийных инструментов	207
Z.N.Ortiqova, Sh.M.Yigitaliyeva	
Boshlang'ich sinflarda umumlashtiruvchi dars tushunchasi va uning maqsadlari	211
H.A.Saipova, X.I.Obidova	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetentligini rivojlantirishda hikoyaning o'rni.....	215

UO'K: 373:3:37.091.32

BOSHLANG'ICH SINFLARDA UMUMLASHTIRUVCHI DARS TUSHUNCHASI VA UNING MAQSADLARI**Ortiqova Zulfiya Nurmaxamatovna¹** ¹Farg'ona davlat universiteti, Boshlang'ich ta'lim uslubiyoti kafedrası katta o'qituvchisi (PhD)**Yigitaliyeva Shalola Muhammadjon qizi²**²Farg'ona davlat universiteti, Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi**Annotatsiya**

Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda umumlashtiruvchi darsning tushunchasi, uning maqsadlari va ahamiyati ko'rib chiqilgan. Umumlashtiruvchi darslar o'quvchilarga o'rgangan bilimlarini birlashtirish, tahlil qilish va yangi bilimlarni shakllantirish imkoniyatini yaratadi. Darslarning asosiy maqsadlari: bilimlarni umumlashtirish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, amaliy ko'nikmalarni oshirish, o'z-o'zini baholash, muammoli vazifalarni yechish va muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirishdir. Umumlashtiruvchi darslar o'quvchilarning mantiqiy fikrlash va ijtimoiy ko'nikmalarini mustahkamlashga yordam beradi, bu esa ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun muhim poydevor yaratadi.

Аннотация

В данной статье рассматривается понятие обобщающего урока в начальных классах, его цели и значение. Обобщающие уроки дают учащимся возможность закрепить полученные знания, проанализировать их и сформировать новые знания. Основными целями занятий являются: обобщение знаний, развитие критического мышления, совершенствование практических навыков, самооценка, решение проблемных задач, развитие коммуникативных навыков. Обобщающие уроки помогают укрепить логическое мышление и социальные навыки учащихся, что создает важную основу для их будущего успеха.

Abstract

this article examines the concept of a generalizing lesson in the elementary grades, its goals and significance. Generalizing classes provide students with the opportunity to combine the knowledge they have learned, analyze and form new knowledge. The main goals of the classes are: to generalize knowledge, develop critical thinking, improve practical skills, self-assessment, Solve Problem tasks and develop communication skills. Generalizing classes help strengthen students' logical thinking and social skills, providing an important foundation for their future success.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinflar, umumlashtiruvchi dars, ta'lim maqsadlari, tanqidiy fikrlash, amaliy bilimlar, o'z-o'zini baholash, muloqot qilish, mantiqiy fikrlash.

Ключевые слова: начальные классы, обобщающий урок, образовательные цели, критическое мышление, практические знания, самооценка, общение, логическое мышление.

Key words: elementary grades, a generalizing lesson, educational goals, critical thinking, practical knowledge, self-assessment, communication, logical thinking.

KIRISH

Boshlang'ich ta'lim tizimi o'quvchilarning asosiy bilimlarini shakllantirish, ularda mantiqiy fikrlash va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Maktabga qadam qo'ygan bolalar dunyoqarashini shakllantirish, ularning intellektual salohiyatini oshirish va mustahkam bilim poydevorini yaratish uchun o'qituvchilarga katta mas'uliyat yuklanadi. Bu jarayonda, umumlashtiruvchi darslar o'quvchilarga o'zlashtirgan materialni tizimlashtirish va yangi bilimlarni o'zaro bog'lash imkoniyatini yaratadi.

Umumlashtiruvchi dars - bu o'quvchilarga o'rgangan mavzularni birlashtirish, tahlil qilish va umumiy xulosalar chiqarish imkonini beradigan o'quv jarayoni bo'lib, unda o'quvchilar nafaqat o'zlashtirgan bilimlarini mustahkamlash, balki ulardan kelajakda foydalanish ko'nikmalarini ham shakllantiradilar. Bunday darslar nafaqat o'quvchilarni nazariy bilimlar bilan ta'minlaydi, balki

PEDAGOGIKA

amaliyotda bu bilimlarni qo'llash, yangi masalalarni yechish va o'z fikrlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Maqsadimiz - boshlang'ich sinflarda umumlashtiruvchi darslarning tushunchasini, ularning maqsadlarini va ta'lim jarayonidagi ahamiyatini o'rganishdir. Shuningdek, umumlashtiruvchi darslarning o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, amaliy bilimlarni oshirish va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishdagi o'rni haqida fikr yuritishdir. Bu maqola boshlang'ich ta'limda umumlashtiruvchi darslarning samarali o'tkazilishining muhimligini ta'kidlab, o'qituvchilarga o'z darslarini yanada samarali va maqsadga muvofiq tashkil etish bo'yicha tavsiyalarni taqdim etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

O'quv jarayonida umumlashtirish va tahlil qilish metodikasi (T., 2015). Ushbu asarda boshlang'ich ta'limda umumlashtiruvchi darslar uchun metodik yondashuvlar va usullar batafsil tahlil qilingan. Muallif o'quvchilarning bilimlarini umumlashtirishda foydalaniladigan metodlarni, xususan, tahlil va sintez qilish usullarini muhokama qilgan. Bu metodlarning o'quvchilarda tanqidiy fikrlash va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishdagi o'rni ko'rsatilgan.

D.F.Mustafayeva "Boshlang'ich ta'lim metodikasi" (T., 2017). Ushbu manbada umumlashtiruvchi darslar boshlang'ich ta'limda qanday o'rin tutishi, ularning ta'lim jarayoniga qo'shgan hissasi haqida batafsil ma'lumot berilgan. Muallif, o'quvchilarning o'zlashtirgan bilimlarini tizimlashtirish va amaliyotda qo'llash jarayonida o'qituvchining rolini alohida ta'kidlaydi. Ta'lim metodikasi doirasida umumlashtiruvchi darslarning ahamiyati, o'quvchilarda umumiy bilim tuzilmasini yaratishdagi roli ko'rib chiqilgan.

D.Shodiyeva "Boshlang'ich ta'limda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish" (T., 2020). Bu asarda umumlashtiruvchi darslarning o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishdagi o'rni haqida so'z yuritiladi. Shodiyeva tanqidiy fikrlashning boshlang'ich ta'limdagi ahamiyatini ochib berib, umumlashtiruvchi darslarning bu jarayonga qanday ta'sir ko'rsatishini ilmiy nuqtai nazardan tahlil qiladi. Tanqidiy fikrlash va muammolarni yechishning umumlashtiruvchi darslar orqali rivojlanishi o'quvchilarning kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun poydevor yaratadi.

S.Xodjayev "Ta'limda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish" (T., 2018). Ushbu manbada amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan umumlashtiruvchi darslar tahlil qilinadi. Xodjayev o'quvchilarga nafaqat nazariy bilimlarni o'rgatish, balki ularni amaliyotda qo'llashni ham o'rgatish zarurligini ta'kidlaydi. Adabiyotda umumlashtiruvchi darslarning o'quvchilarda mantiqiy fikrlash va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishdagi roli ko'rsatilgan.

X.Murodov "O'quvchilarda fikrlash va muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirish" (T., 2019). Murodovning asarida umumlashtiruvchi darslarning o'quvchilarda fikrlash va muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati o'rganilgan. Bunday darslar o'quvchilarga o'z fikrlarini boshqalar bilan baham ko'rish, savollar berish va boshqalarning fikrlarini tahlil qilish imkoniyatini yaratadi. Murodovning ilmiy ishlari boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishda umumlashtiruvchi darslarning rolini kengaytiradi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Boshlang'ich ta'lim tizimi, bolalar dunyoqarashini shakllantirishda, ularning fikrlash va mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan, umumlashtiruvchi darslarning ahamiyati juda katta. Umumlashtiruvchi dars — bu o'quvchilarga o'zlari o'rgangan mavzularni umumlashtirish, tahlil qilish va ularga bog'liq yangi bilimlarni shakllantirish imkoniyatini beradigan darsdir.

Umumlashtiruvchi darsning tushunchasi

Umumlashtiruvchi dars, asosan, o'quvchilarni o'rgangan mavzu yoki bo'lim bo'yicha xulosa qilishga, uni amalda qo'llashga, muhim jihatlarni ajratishga va yangi bilimlarni o'zlashtirishga yo'naltirilgan darsdir. Bunday darsda o'quvchilar faqatgina o'rgangan bilimlarni eslash bilan cheklanmay, balki o'zlarining fikrlarini umumlashtirish, o'rgangan materialni birlashtirish va amaliy vazifalar orqali uni mustahkamlashga harakat qilishadi.

Umumlashtiruvchi darsning maqsadlari

Bilimlarni umumlashtirish: O'quvchilar o'rgangan materialni umumlashtirib, bir nechta alohida mavzularni birlashtirish orqali bilimlarini tizimlashtiradilar. Bu o'quvchilarga o'z bilimlarini yanada mustahkamlash va ko'proq xulosa qilish imkoniyatini beradi.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish: Umumlashtiruvchi darslar o'quvchilarda tanqidiy fikrlash va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'quvchilar o'zlarining fikrlarini asoslash, turli holatlarni tahlil qilish va yangi fikrlar yaratishda o'zlashtirgan bilimlaridan foydalanishadi.

Amaliyotga oid bilimlarni oshirish: Bunday darslar o'quvchilarga o'rgangan mavzularni amaliy hayotga tatbiq etish imkonini beradi. Ular nafaqat nazariy bilimlarni, balki kundalik hayotda foydalanishga yaroqli ko'nikmalarni ham o'zlashtiradilar.

O'z-o'zini baholash: Umumlashtiruvchi darslar orqali o'quvchilar o'z bilimlarini baholash, ularni tekshirish va yangilash imkoniyatiga ega bo'lishadi. Bu o'quvchilarga o'zlariga bo'lgan ishonchni oshirishga yordam beradi.

Muammoli vazifalarni yechish: Umumlashtiruvchi darslar ko'pincha o'quvchilarga muammolarni yechish va ularga kreativ yondashishni o'rgatadi. O'quvchilar yangi vazifalarni yechishda o'z bilimlari va ko'nikmalarini birlashtiradilar.

Fikrlash va muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirish: Umumlashtiruvchi darslar o'quvchilarga o'z fikrlarini boshqalar bilan muloqot qilish, savollar berish va boshqalarning fikrlarini tahlil qilish imkoniyatini beradi. Bu ko'nikmalar ularning ijtimoiy rivojlanishiga yordam beradi.

Umumlashtiruvchi darslarning metodikasi

Umumlashtiruvchi darslarni tashkil etishda metodik yondashuvlar juda muhimdir. O'quvchilarni faol ishtirok etishga undash uchun darsda quyidagi metodlar qo'llaniladi:

- Dialog asosidagi metodlar: O'quvchilar bir-biri bilan muloqot qilgan holda, fikr almashadilar va bir-birlarining fikrlarini tahlil qiladilar. Bu metod o'quvchilarda o'z fikrlarini asoslash va boshqalarni tushunishga yordam beradi.

- O'yinlar va simulyatsiyalar: O'quvchilarga real vaziyatlarni simulyatsiya qilish orqali, o'rgangan bilimlarini amaliyotda qo'llashga yordam beradi. Bu metod, ayniqsa, boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va o'quv jarayonini yanada interaktiv qiladi.

- Gruplar bilan ishlash: O'quvchilar kichik guruhlariga bo'linib, har bir guruh muayyan vazifalarni hal qilishadi. Bu metod o'quvchilarga jamoaviy ish ko'nikmalarini rivojlantirishga, turli nuqtai nazarlarni eshitishga va o'z fikrlarini boshqalarga taqdim etishga yordam beradi.

- Problema yechish metodikasi: O'quvchilarga yechimi noma'lum bo'lgan masalalar berilib, ularni turli usullar bilan hal qilishga undaydi. Bu yondashuv o'quvchilarda yaratish va innovatsion fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Umumlashtiruvchi darslarning ta'lim jarayonidagi o'rni

Umumlashtiruvchi darslar boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning kognitiv (bilimga oid) va metakognitiv (o'z bilimini boshqarish) ko'nikmalarini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Bu darslar o'quvchilarda:

1. O'z-o'zini baholash: O'quvchilar o'zlarining o'rgangan bilimlarini tekshirib, qaysi sohalarda kamchiliklari borligini aniqlashadi. Bu jarayon o'z-o'zini rivojlantirishga olib keladi.

2. Tashabbuskorlik va ijodkorlik: Umumlashtiruvchi darslar o'quvchilarda ijodiy fikrlash va yangi fikrlar yaratishga yordam beradi. O'quvchilar o'z bilimlarini kengaytirish va yangi yechimlarni izlashga undaladi.

Mas'uliyat va mantiqiy yondashuv: Umumlashtiruvchi jarayonida o'quvchilar o'z fikrlarini aniqlik bilan ifodalash, muammolarga mantiqiy yondashish va ularga mos yechimlar topishga harakat qilishadi.

XULOSA

Umumlashtiruvchi darslar boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlash, mantiqiy fikrlash va tanqidiy yondashuvni rivojlantirish uchun zarurdir. Bunday darslar orqali o'quvchilar o'zlashtirgan bilimlarini amaliyotda qo'llashni o'rganadilar, bilimlarini tizimlashtirib, yangi bilimlarga bo'lgan tayyorgarlikni oshiradilar. Umumlashtiruvchi darslar shuningdek, o'quvchilarning o'z-o'zini baholash va muloqot qilish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi, bu esa ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun mustahkam poydevor yaratadi.

ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. O'quv jarayonida umumlashtirish va tahlil qilish metodikasi: Nazariy asoslar va amaliy yondashuv. – T., 2015.
2. Mustafayeva D. F. "Boshlang'ich ta'lim metodikasi". – T.: O'qituvchi, 2017.
3. Shodiyeva, D. "Boshlang'ich ta'limda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish". – T.: Ma'naviyat, 2020.
4. Xodjayev, S. "Ta'limda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish". – T.: O'quvchi, 2018.

5. Murodov, X. "O'quvchilarda fikrlash va muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirish". – T.: Xalq ta'limi nashriyoti, 2019.